

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 32

ZATERDAG 8 AUGUSTUS 1931

HET VAN ESSCHEN-VEN BIJ OISTERWIJK

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD:

HET VAN ESSCHEN-VEN BIJ OISTERWIJK (ILL.)	BLZ. 373
DE JONGE HORATIUS, DOOR RITA (20)	BLZ. 374
DE LEIDSCHÉ HOUT (GEÏLL.), DOOR J. G. B.	BLZ. 376—378
PRACTISCHE METEOROLOGISCHE WAARNEMINGEN OP HET JUNGFRAUJOCH (GEÏLL.), DOOR R. P. VAN DER PANT JR.	BLZ. 378—379
VAN SCHRIFT EN SCHRIJFSTOF (II. SCHRIJFSTOF), (GEÏLL.), DOOR LINTER	BLZ. 379—382
'N AARDBEI-PRAATJE (GEÏLL.), DOOR WILLEM STUMPF.	BLZ. 382—384
DIE AUGSTEN KOMMEN, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 384
DE VEEL-OMSTREDEN SCHEPPING VAN VAN CAMPEN OP DEN DAM (ILL.)	BLZ. 384

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE JONGE HORATIUS

20)

DOOR RITA

HOOFDSTUK V

EEN MOEILIJKE BESLISSING

TERWIJL de liefde treurde, peinsden de ouderdom en het gezond verstand over een oplossing van het moeilijke vraagstuk. Het gezond verstand, in den persoon van David Lawrence, sprak de gebruikelijke prozaïsche troostwoorden tot den ouderdom, in den persoon van den professor. Het was slechts een voorbijgaand iets; een afdwaling; die onweerstaanbare aantrekkingskracht, die de seksen op elkaar uitoefenen.

„Wij maken allemaal zoo'n tijd door, mijn waarde heer”, zei hij.

„Ik”, zei de professor, „kan mij niet herinneren, dat ik al zoo jong zoo iets heb meegemaakt. Ik moet eerlijk bekennen, dat ik niet goed weet wat te doen in dit geval”.

Hij keek hulpzoekend naar den wijzen, jongen mentor. Hij zag niet in, dat deze meer comédie dan tragedie in het geval vond.

„U zult U herinneren, dat ik U voor de mogelijkheid heb gewaarschuwd”, merkte hij op.

„Dat is waar, jij hebt het gevaar voorzien. Maar de vraag is, wat nu te doen?”

„Denkt U niet”, zei Lawrence, „dat we dat veilig aan den visscher kunnen overlaten? U kunt er zeker van zijn, dat die wel op zijn dochter zal passen. En wat Horace betreft —”.

„Juist, juist”, zei de professor haastig, „Horace — daar gaat het om. Wat moeten wij met Horace beginnen? Ik zou hem niet gaarne willen kwetsen. Ook zou ik niet willen, dat hij het idee zou krijgen, dat in deze, de belangrijkste crisis van zijn leven, wij, die hem de meeste sympathie moesten betoonen, hem deze onthielden. Hij is niet geheel als andere jongens. Zijn opvoeding heeft er toe geleid dat zijn persoonlijkheid sterk is ontwikkeld. Daarom zijn voor dit geval geen algemeene regels geldig. Als een jongen, die zich tot nu toe zoo zelden geuit heeft, bliken geeft van zoo'n sterke genegenheid, wijst dit op mogelijkheden, die wij niet over het hoofd mogen zien. Jé weet, hoe veel ik van mijn zoon houd, hoe trotsch ik op hem ben, hoe bezorgd ik ben voor zijn welzijn. Zijn geluk of zijn leed moeten in iedere beslissing, die ik neem, het zwaarst wegen”.

„Maar werkelijk, professor”, merkte Lawrence op, „U neemt die jeugdliefde te ernstig op. Horace kent nog niets van het leven; van de wereld, van mannen en vrouwen; niets buiten zijn eigen, kleinen kring. Hij moet reizen, andere steden zien en andere gebruiken leeren kennen; de oogen moeten hem worden geopend en zijn geest moet worden gescherpt. Geloof U mij, dit zal de beste geneezing zijn voor zoo'n romantische genegenheid, ontsproten uit de nabijheid van een lief gezicht, gedurende enkele mooie zomerdagen”.

„U denkt dus, dat de zaak niet ernstig is. Dat het hem geen blijvende schade zal berokkenen?”

„Ik ben er zeker van. Hij zal een korten tijd lijden, maar verandering van omgeving, van levenswijze en van gezelschap zullen van onschatbaar nut blijken. Hij zal spoedig vergeten”.

De professor streek met de handen door zijn grijze haren en keek zijn raadgever wijfelend aan.

„Het is zoo lang geleden, sinds ik jong was!” zei hij zuchtend. „Jij moet het beter weten dan ik. Ik moet op jou vertrouwen. Je raadt dus aan Horace hier vandaan te sturen?”

„Hoe eerder hij bevrijd wordt van de verleiding om zijn woord te breken, hoe beter”, antwoordde de raadgever.

„Ik heb een ernstig werk onder handen”, zei de professor spijtig, „dat kan beslist niet eerder dan over een maand af zijn.”

„Over een maand is het te laat”, zei Lawrence. „Stuur hem dadelijk weg. Geef hem met mij mee. Ik beloof U, dat ik evengoed op hem zal passen, als U zoudt doen. Maar, geloof mij, het zal hem goed doen, als hij eens het werkelijke leven zal leeren kennen. U kunt hem niet altijd binnen de beschermende muren van het tehuis houden. Hij zou zodoende niet uitgerust worden voor de toekomst en het zou hem aan grooter verleidingen blootstellen, dan gij vermoedt”.

De Professor stond op en begon in de kamer heen en weer te loopen; hij fronste zijn voorhoofd in diep en ernstig nadenken.

„Ik geloof dat je gelijk hebt, Lawrence”, zei hij tenslotte. „Als we de zaak nu goed aanpakken kunnen wij hem later veel lijden besparen. Beslis jij voor mij. Ik laat het jou heelmaal over. Laat hem de wereld zien; laat hem kennis maken met het volle leven en breng hem genezen bij mij terug”.

„Kunt U zorgen dat zijn moeder onze plannen niet dwarsboomt?” vroeg de raadgever met triompheerenden blik. „Ze zal ongaarne van hem scheiden”.

„Ja”, zei de professor peinzend. „Ik dacht niet aan zijn moeder. Zooals je zegt, zij zal het niet prettig vinden. Maar zij zal inzien, dat het voor zijn bestwil is en haar liefde voor Horace zal haar de kracht geven om haar gevoel te overwinnen. Ik geloof wel dat ik voor haar kan instaan”.

„Heel goed. Nu zal ik Horace opzoeken en hem op Uw plan voorbereiden”.

„Liever niet vanavond”, zei de professor smeekend. „Laat hem nog een nacht rustig slapen. Ik heb medelijden met den jongen — maar zooals gezegd, het moet stellig. Het beste is de zaak in de kiem te smoren”.

Den volgenden ochtend stond Horace op met een gevoel alsof een loodzwaar iets op zijn hart en zijn hersens drukte. Een tijdje drong het niet tot hem door, wat zijn levensvreugde had verjaagd; waarom de wereld hem grauw toescheen op dezen helderen zomerochtend. De liefde was niet langer een zeldzame en kostbare bloesem, die zich voor zijn oogen alleen ontplooidde, maar een plant die ruw behandeld werd en ontwijd door de aanraking van het gezond verstand. Met een beklemd hart stond hij op en bedacht hoe ras het scheidingsuur naderde.

Woede en wanhoop maakten zich van hem meester. Hun voornemen zou nooit tot uitvoering komen. Hij zou ze allen tarten — iedereen en alles — maar hij zou zijn beminde hebben en houden. Hij liep naar beneden naar den tuin. Daar liep Eva rond — wanhopig, mooi, getemd door verdriet; diep bewogen, hartstochtelijk geroerd, zooals slechts de jeugd kan zijn.

Opgewonden liepen zij door de beschaduwde lanen; duizend malen zwoeren ze elkaar eeuwige trouw. Ze wilden en zouden elkaar ontmoeten, niettegenstaande alle hinderpalen, alle vaderlijke protesten, alle bezwaren. Zij lachten met jeugdigen overmoed om voorspellingen en raadgevingen. De heerlijke zonneschijn verdreef de nevels van den nacht en met de sijlpende vogels en het murmelen van het beekje ontwaakte ook weer hun hoop.

Ze brachten samen den ochtend door — niemand stoorde ze. De drie oudere mensen zagen het kalm aan en wachtten op het beslissende uur en de terugkomst van den zeeman.

Inmiddels waren in den koffer van het meisje katoenen japonnetjes en eenvoudig ondergoed ingepakt; ook eenige boeken en dingen, die haar toebehoorden. In de kamer van zuster Doldrum was een maaltijd voor den zeeman gereed gezet en de zuster had opdracht gekregen onderwijl pogingen te doen hem tot mildere gedachten te stemmen.

Doch deze bleek tegen alle verleidingen bestand. Hij at het lekkere eten, dronk de ale op, luisterde naar de raadgevingen om de zaak niet te overhaasten — maar hij zag de raadgeefster slechts kalm aan en deelde haar zijn beslissing mee in woorden, die aan duidelijkheid niets te wenschen over lieten. „Dat is allemaal onzin en wat ik zeg daar blijf ik bij. Ik heb ze gezegd dat het uit moet zijn en het moet uit zijn, tot ze op een leeftijd zijn gekomen waarop er ernstig over te praten valt en als de wederzijdsche ouders dan geen bezwaren maken, dan mogen ze zeggen: „We zijn elkaar trouw gebleven en we zullen elkaar trouw blijven en nu zullen we voor ons heele leven een huwelijk sluiten”.

Daarop verzocht hij zijn dochter te laten roepen, nam plechtig afscheid van den professor en diens vrouw, herinnerde Horace er aan dat hij zijn woord had gegeven en dat van nu af het oog van een waakzaam vader op hem zou rusten en geleidde tenslotte de neerslachtig zwijgende gevangene naar haar nieuw tehuis.

De treurende jongeling voelde zich diep ellendig; hij liep het bosch in om in de eenzaamheid zijn verdriet te verbergen.

Halverwege ontmoette hij Dick, aan wien hij in vol vertrouwen en met de wetenschap, dat hij voor zijn leven ongelukkig zou zijn, alles vertelde.

Dick was verbaasd om de wending die in hun verhouding was gekomen en om het feit, dat zijn jonge vriend hem op dit gebied vooruit was geschoten. Ze riepen al hun filosofie te hulp en smeedden plannen met een slimheid en sluwheid, waarbij vergeleken Machiavelli een onnoozel kind was.

Dat al hun wijsheid geen rekening hield met mogelijkheden, achtten ze niet van gewicht. Het schonk ze verlichting om te praten en dus praatten zij. Ze staken den draak met het gezond verstand; en zij bespotten overwegingen, die gebaseerd waren op standverschil. Was zij niet mooi, maagdelijk en liefhebbend? Kon eenige man meer in een vrouw verlangen?

Dick bracht in deze besprekingen de grootere kennis, die hij aan de Militaire Akademie had opgedaan. Horace luisterde, maar zijn geest verwijfde steeds bij het meisje, dat hij liefhad. Wat Dick hem vertelde kon zijn ziel niet bezoedelen, noch het vuur, dat in hem brandde, dooven. Tenslotte kwamen zij tot kalmer redeneering en filosofeerden over een voorbeeld van trouw, dat de wereld in verbazing zou brengen.

„Maar vijf jaren!” zuchtte Horace. „O, Dick, wat ben jij dan toch veel beter af!”

„Ik heb gehoord van jongens, die al op hun zoste jaar zijn getrouwd”, zei Dick. „En je bent eigenlijk nooit héél jong geweest, Horry”.

„Neen”, gaf deze toe; „en nu voel ik me al heel oud”.

Ze liepen weer naar het huis. Het bosch leek ze treurig toe; de vogels zongen valsch; de zonsondergang had zijn schoonheid verloren.

David Lawrence zag ze komen en een glimlach gleed vluchtig over zijn lippen. Hij begreep wat dit uur voor hen beteekende en zag reeds de eerste teekenen van gelatenheid op het gezicht van zijn leerling. Hij liep ze tegemoet en het duurde niet lang of het was hem gelukt weer een glimlach te tooveren op de lippen, die zoeven verklaard hadden, dat ze geen vreugde meer in het leven zouden kennen.

HOOFDSTUK VI

DE VUURPROEF

Langzaam en voorzichtig druppelde de mentor de honing van mogelijken troost in de ooren van den verliefden jongen. Tastend, met vage woorden, leidde hij zijn geest uit Arcadië naar een wereld die daar buiten lag en die zoo mooi was. Hij bemerkte dat Horace zijn studie verwaarloosde en eenzelvig werd. Hij begreep, dat een crisis naderde en handelde snel. In den beginne wou Horace niet naar hem luisteren. Wat gaf hij er om te reizen, de wereld te zien, het vroolijke leven der steden te leeren kennen, zonder liefde?

Lawrence drong niet aan. Hij kende de jeugd en wachtte zijn tijd af.

Tenslotte kwam deze. Dick moest terug naar Sandhurst; de minnaar miste zijn sympathieken vertrouweling. Toen opnieuw het plan van Parijs werd geopperd, luisterde hij en protesteerde minder heftig. Na eenigen tijd protesteerde hij heelemaal niet meer, maar verklaarde zich bereid mee te gaan. Het zou goed zijn, dacht hij, om den met loome voeten voortschrijdenden tijd door te komen.

Het was eigenlijk niet de goede tijd voor Parijs, ofschoon er veel vreemdelingen waren. Zij bezichtigden alles wat in den gids als bezienswaardig was opgegeven en dwaalden toen verder af, om tenslotte in Luzern het anker te laten vallen. Daar, aan den oever van het schoone meer en in het gezicht der statige bergen, vertoonden zich de eerste teekenen van de groote verandering. De melancholieke glimlach maakte plaats voor den gullen lach. De wijze mentor hoorde het en vatte weer hoop. Hij was een uitstekende kameraad en bezat in ruime mate gevoel voor humor. Hij maakte plannen voor bergtochten en gletscher-excursies en zij kwamen in Augustus in Davos, dat Horace nieuwe en heerlijke sport beloofde.

Het leven op de bergen, de heerlijke tochten in de zuivere en hooge lucht, de intens-blauwe hemel, de dicht-begroeide ravijnen, het glinsterende ijs en de sneeuw op de bergtoppen, vervulde hem van gevoelens van genot en verbazing als hij nimmer had gekend. Hij zag in hoe een dwerg de mensch was naast den reus Natuur. Zijn eigen leven, zijn kleine triomfen, zijn zelfzuchtige droomen, dit alles zag hij nu voor het eerst in hun waren vorm en grootte. Hij leerde begrijpen naar welk hoog doel de menschheid streeft en hoe weinig zij slechts kan bereiken. In deze uitgestrekte, stille eenzaamheid leerde hij de nietigheid van het menschelijk leven kennen. Zijn begeleider hield zich afzijdig en liet de Natuur haar werk doen. Zij is de beste geneesheer; geen heilkracht grooter dan de hare.

„Als zijn liefde dit alles overleeft, is het de ware liefde”, dacht hij. „Maar als het slechts een jongens-fantasie is, zal hij genezen huiswaarts keeren”.

Intusschen zat het meisje aan de deur van haar kleine woning en verzette zich heftig tegen de wreedheid van het lot.

Zij was hartstochtelijker van aard en voelde alles dieper dan haar minnaar. Vreugde en verdriet hadden meer invloed op haar; geluk en ongeluk voelde zij intenser. Toen zij hoorde dat hij het land had verlaten, weigerde zij aanvankelijk dit te gelooven. Haar vader bracht haar het nieuws met grimmig genoegen en zinspeelde op de mogelijke gevolgen daarvan. Toen werd zij woedend en vloog hem aan.

Doch die storm was spoedig uitgeraasd. Zij was nog zoo jong, dat het niet te verwonderen was dat haar stemmingen snel wisselden. Toch wierp zijn afwezigheid een diepere schaduw op het leven, dat zij toch al zoo verafschuwde. Haar vader's waakzaamheid had als een slagboom gestaan tusschen haar en iedere verbinding met Heideveld. Geen boodschap had haar kunnen bereiken, geen oogenblik had zij het jonge gezicht gezien, waarnaar zij zoo verlangde. Diepe stilte stond als een muur tusschen hen beiden en ze begon de hoop te verliezen.

Het bleek haar vader al ras, dat zij, in plaats van zijn leven te vergemakkelijken, het aanmerkelijk moeilijker maakte. Een vriendelijke buurvrouw hielp haar zooveel mogelijk bij het huishoudelijke werk; zij bleek een vlugge, maar onwillige leerling. Haar vader was geen slechte kerel; met al zijn ruwheid verdroeg hij haar kuren met voorbeeldig geduld.

„In den beginne zal zij wat knorrig zijn”, verklaarde hij wel eens, „maar dat gaat wel over. Dan wordt zij een goede dochter en zal trouwen met een man van haar stand, zooals het behoort”.

Als hij zooiets zei, was haar onveranderlijk antwoord: „Nooit!” Maar dan liet haar vader haar rustig uitrazen en zei alleen maar eens: „Je bent het sprekend evenbeeld van je moeder”.

Naarmate de tijd verliep scheen zij zich inderdaad in de omstandigheden te schikken en schepte zij er vermaak in hem op zijn tochten te vergezellen. De zee had haar oude bekoring voor haar niet verloren. Zij vond het heerlijk met klapperend zeil voor den sterken wind uit te vliegen, of in den dageraad op de zachte deining te wiegelen — alleen met de vogels en de zon. Zoo leerde zij de heele kust kennen, de donkere, roode rotsen en de kleine inhammen. Haar vader moedigde dit alles aan en was trotsch op haar behendigheid in het hanteren van zeilen en riemen, haar onbevreesdheid tijdens een storm, haar onvermoeibaar uithoudingsvermogen. De intensiteit waarmee ze van dit alles genoot, gaf een nieuwe richting aan haar leven, maakte de lange dagen minder vervelend en schonk 's nachts de zoo noodige rust na den harden arbeid.

(Wordt vervolgd)

Foto C. J. Steenberg

DE LEIDSCHHE HOUT. BEGROEID SLOOTJE MET WILDE CAMILLEN OP DEN VOORGROND

DE LEIDSCHHE HOUT

IN onzen tijd van snellen stedenbouw is het verlangen naar de vrije natuur meer dan ooit bij ieder wakker en tracht men gelukkig dit verlangen door sparing van open ruimten, aanleg van tuinen, parken en bosschen, zooveel mogelijk te bevredigen. ☼ Zoo ook te Leiden, waar een vier-tal jaren geleden een vereeniging tot stichting van den Leid-schen Hout werd opgericht, die door de contributie van vele leden, vooral ook door schenkingen van vooraanstaande ingezetenen, de medewerking van het gemeentebestuur en niet het minst door den ijver van een toegewijd bestuur, na korten tijd in staat was om aan den landschapsarchitect K. C. van Nes de opdracht te geven tot het aanleggen van één der door hem voorgelegde plannen. ☼ De beschikbare grond, door het Gemeentebestuur van Leiden kosteloos verstrekt, ligt in een polder, gedeeltelijk begrensd door het Maredijkje en den Warmonderweg, met ruime toegangsmogelijkheden van de stadszijde aan den Rijnsburgerweg. ☼ In het Oosten rijst het statige geboomte van het landgoed Oud-Poelgeest op. In vogelvlucht gezien is dus de ligging zeer gunstig te noemen, evenwel eigende de beschikbare grond zich niet voor een zeer gemakkelijke bewerking, immers deze is polderland van geringe vruchtbaarheid, op de grens van geest- en klei-grond, gedeeltelijk bestaande uit zeer fijnkorrelig zand en uit moeilijk te bewerken kleisoorten. ☼ De architect heeft deze moeilijkheden — nog vergroot door de opdracht om slechts met werkeloze arbeiders, zij het dan onder vakkundige leiding van twee opzichters, te werken — op uitstekende wijze overwonnen. ☼ Het door hem ontworpen plan paste zich geheel aan bij de natuurlijke gesteldheid van den bodem als polderland en van het omringende landschap. Een zeer praktische opzet, die, zooals nader blijken zal, nog belang-rijke voordeelen meebracht. ☼ Door het graven van een vernuftig gedacht slootencomplex ontstonden er tal van kleine waterpartijtjes, die benut konden worden voor na-

tuurlijke omplanting. Deze watertjes staan door duikers met elkaar in verbinding, zoodat de waterstand in alle dezelfde is en door inlaat van boezemwater verfrischt kan worden. Bij grooten regenval kan door een electriche pomp het overtollige water op dezelfde wijze geloosd worden. Met den vrijgekomen grond uit de slootjes en uit den grooten vijver zijn de paden aangelegd en de te lage gedeelten van den Hout opgehoogd. ☼ Het is niet te verwonderen, dat dit zware grondwerk voor het ongeoefende personeel zeer bezwaarlijk was. De heer Van Nes maakt dan ook in zijn rede bij de opening van den Hout gewag van de vele klachten die hij in het begin van de arbeiders moest hooren, doch ook dat zij op zijn aanmoediging volhielden, aan het werk gewend raakten en er, toen het wat verder gevorderd was, zelfs plezier in kregen. ☼ Op het terrein was een oude boerderij waarvan de gebouwen werden benut; gedeeltelijk als directie-keet en verder als schaftlokaal voor de werklieden. In den moestuin van die boerderij zijn al direct veel jonge boomen dicht aangeezet om later, als het grondwerk klaar zou zijn, in den aanleg geplant te worden. Zoo konden zij alvast aan bodem en klimaat wennen en nog een jaartje vooraf groeien. ☼ Bij het binnenkomen van den Hout aan de Johan de Wittstraat, komt men eerst aan een vrij breede laan. Hier staan de boomen nog eenigszins regelmatig en op rijen, doch de onderbeplanting is overheerschend, welig en rijk, zoodat de uit den aard nog dunne boompjes meer als toekomstig element in aanmerking komen. Al dadelijk zien wij welk een ruim gebruik van inheemsche planten is gemaakt, flinke hoeveelheden van elke soort bijeen, waardoor soms een fraai massa-effect bereikt is en verder hier en daar opschietende lange planten van meer ornamentale vormen. Groote plokken wilde Camillen naast geheele boschjes blauwe Anchusa, waar-tusschen dan hier en daar slanke, licht gele Toortsen en de iets donkerder gele Teunisbloem. ☼ Verder gaande, zien wij

rechts van ons een reusachtig groote speelweide en daarachter een kinderspeelplaats met een groot, ondiep water voor het pootjebaden, met ruim strand ervoor. Maar wij vervolgen onze wandeling door de hoofdlaan en de vele aardige zijpaadjes, die ermede in verbinding staan. Telkens moeten wij over een slootje gaan door middel van een vlonder, zeer voldoende geconstrueerd met twee ijzeren leggers en dwarsplanken, doch niet voor blijvend gebruik bestemd. Op zoo'n vlondertje staande, geniet men links en rechts van de waterpartijtjes, de begroeide kanten en van weer een bloemstruik in het verschiet, zooals een vlierstruik, die juist met zijn overhangende bloemtakken onzen kant uitwijst. En zoo gaat het door: weer nieuwe wandelpaadjes met aardige slootovergangen en telkens andere bloemplanten. Langs het water de rose Lythrum, de Waterspiraea en soms een heele

Foto C. J. Steenberg

DE LEIDSCHÉ HOUT. DISTEL EN GROOT HOEFBLAD

plek lichtblauwe Vergeetmenniet. Nu komen wij aan een ruimte met groote zilvertachtige distelplanten, onze fotograaf heeft ze duidelijk opgenomen en wij zien de wonderlijk fijn vertakte Distels als gedragen door het groote gaafrandige Hoefblad. ⌘ Daar komen wij weer als bij verrassing aan een groote ruimte, om te rusten met banken bezet en door boompjes omringd. Wij zetten ons op de bank van zwaar blank eikenhout, geheel in overeenstemming van de rustieke omgeving en genieten van den aan alle zijden zichtbaren weelderigen groei van struiken en heesters. Er is veel verscheidenheid: de reeds genoemde vlier staat nu rijk in bloei, evenals de wilde rozenstruiken, verder zijn er Lijsterbessen en Meidoorns, hier en daar klimt schuchter een Kamperfoelie tegen een nog jong eikje en verderop zien wij een populier met mooi glimmend blad, een Balsempopulier. Ertusschen zijn weer paarre Wikken en hier en daar klimt door de struiken de witte Winde; dit is gevaarlijk goedje door het al te snelle voortwoekeren, maar in een Hout behoort het nu eenmaal ook te zijn. ⌘ Overall in den Hout ontmoet men gansche plekken met Silene, Koekeksbloemen, rose en witte zijn er, en ook veel Papavers en Korenbloemen. Jammer dat de Papavers met hun klaterende kleuren uitgebloeid zijn, gelijk ook met meer planten het geval is, zooals langs het water de fel-gele Dotterbloemen, maar op deze wijze heeft men ook telkens wat anders in bloei. Nog zien wij het Vingerhoedskruid, dat ook al aardig ver heen is, terwijl daarentegen de Ganzenbloemen in volle fleur staan. ⌘ Ten slotte gaan wij langs een omweg naar den grooten vijver en komen nog langs een waterpartijtje met jonge eendjes. De fotograaf laat zich niet weerhouden er een kiekje van te nemen, zijn toestel staat midden in de bloemen, wat een weelde! ⌘ De vijver ligt in een groote ruimte van omringend gras, waar de sport beoefend kan worden. Aan het einde is hij al aardig begroeid met Lisschen en Duikelaars, terwijl ook Pijlkruid en bloeiende Waterlelies den

oever omzoomen. Het watervlak is groot genoeg om een enkel rustig gedeelte, zooals deze bocht, te laten begroeien. ⌘ In de buurt van den grooten vijver is ook een boerderij, die nog in bedrijf is en waar men heerlijk in het lommer uitrusten kan. Wij verlaten de boerderij door het groene sluippadje dat in den Hout uitkomt en vervolgen onze wandeling door het hier al manshoogte opgeschoten gewas; wij gaan nu in evenwijdige richting met het Maredijkje en zien, dat aan dezen weg ook een toegang gemaakt is. Voorloopig zullen er slechts twee toegangen zijn: deze hier en de tweede op den Warmonderweg. ⌘ Ten slotte bereiken wij het groote terrein, dat nog in bewerking is, gedeeltelijk beplant en gedeeltelijk nog slechts van wegen voorzien. Het ligt in de richting van de stad, de Oegstgeesterlaan, van waaruit, als alles voltooid is, ook de hoofdtoegangen zullen gemaakt worden. Naar het westen zien wij op het weiland groote massa's grond liggen, het is de bedoeling om met dezen grond de weilanden geschikt te maken voor sportterreinen, die alsdan met den Hout een passend geheel zullen vormen. Wij mogen hier niet

Foto C. J. Steenberg

DE LEIDSCHÉ HOUT. RUSTIG WANDELPAD

onvermeld laten, dat het landgoed Oud-Poelgeest met zijn prachtig eeuwenoud geboomte schitterend bij den Leidschen Hout zou aanpassen en evenals het landgoed Endegeest voor openbaar gebruik uitnemend geschikt zou zijn, waardoor het duizenden tot zegen zou strekken. Laten wij hopen dat zij dit eens zullen doen als volksparken! Intusschen is er in den hout zelf nog veel te doen, te planten en te zaaien. Zaad is er van de inheemsche planten genoeg te winnen en zij die met het onderhoud van het plantsoen belast zijn, zullen zich zeker wel beijveren om de nu nog kale gedeelten ermede te vullen op even gelukkige wijze als in het oudere gedeelte van den aanleg is gedaan. ☞ Als men op een rustigen morgen in dit lustoord wandelt en geniet, dan denkt men vanzelf met waardeering aan hen, die op deze eens zoo on-

wennige gronden zooveel schoons en doelmatig hebben tot stand gebracht. Al het werk is nog niet gedaan, het onderhoud en de verdere uitbreiding vereischen nog veel. Ook denken wij wel eens met bezorgdheid aan de veiligheid van deze onbeschermd beplantingen; maar vergeten wij ook niet, dat juist in dit niet beschermd zijn een groote opvoedende kracht schuilt voor jong en oud. J. G. B.

Foto C. J. Steenbergh

DE LEIDSCHHE HOUT, AAN DEN GROOTEN VIJVER

Practische Meteorologische waarnemingen op het Jungfrauoch

WIE in Interlaken, van den Harder af, de roode vlag met het witte kruis op het Jungfrauoch ontdekt, weet meteen, dat dit het ideale hoogtepunt van zijn bezoek aan Zwitserland moet worden. Hoe geestig gevonden is die naam voor de horizontale sneeuwlijn die de blanke ijstoppen van Jungfrau en Mönch verbindt tot het indrukwekkendste Alpensilhouet van het Berner oberland. Daar ook de Mönch- en Eigertoppen door een horizontale sneeuwkam — het Mönchjoch — verbonden zijn, maakt het geheel den indruk van een groot omgekeerd dubbel juk. ☞ Heel gemakkelijk is het Jungfrau-gebied van eeuwige sneeuw en ijs te bereiken met de Wengernalpbahn, die u via Lauterbrunnen tot Kleine Scheidegg brengt. ☞ Hier overstappen in de Jungfraubahn, die vlak naast den imposanten Eigergletscher in een tunnel verdwijnt, die in een wijden boog eerst den Eiger en vervolgens den Mönch doorboort, om ten slotte te eindigen in het binnenste van een aan den voet van den nog 650 meter piramidaal zich verheffenden Mönchtöpel gelegen, zuiver leeuwvormige rots. ☞ 2887 meter hebben de elektrische treintjes u dan hooger gebracht, juist tot de hoogte van het op 3457 meter gelegen Jungfrauoch, dat onmiddellijk van het in de rots uitgeboorde, hoogstegelegen spoorstation van Europa uit, te betreden is. ☞ Naast het luxeus ingerichte hotel Berghaus viert hier de wetenschap hoogtij, en in de zuidelijke flank van den zoo karakteristiek benaamden Sphynxrots nadert de inwendige inrichting van het verleden jaar gebouwde, veelomvattende observatorium van het Hochalpine Forschungsinstitut Jungfrauoch haar voltooiing. Deze op 5 September 1930 te Bern gevestigde stichting heeft nu

ook besloten tot den bouw van een gemetseld, vast meteorologisch paviljoen van twee verdiepingen met torenbouw en terrassen, naar een ontwerp van gebroeders Pfister, architecten te Zürich. ☞ Boven op den kop van de door een eeuwige sneeuwvacht omhulde Sphynx, die alleen haar donkere rotsvoeten zichtbaar laat, zal dit weerpaviljoen in natuursteen opgetrokken worden. ☞ Hoe van buiten af geheel ontoegankelijk dit zonderlinge bouwterrein is, blijkt door de altijd zwart zich tegen de lucht afteekende Sphynxkuif, waaraan zelfs in den winter de sneeuw geen enkel houvast kan vinden. ☞ Binnendoor echter zal dit uniek gelegen weerstation steeds gemakkelijk van de bewoonde wereld uit te bereiken zijn, door het ruim zes kilometer lange, technische wonderwerk van den Zwitserschen ingenieur Guyer-

Zeller. ☞ Van het grotvormige spooremplacement van station Jungfrauoch af voert de tunnelvormige, 250 meter lange Sphynxstollen reeds naar het bovenste Jungfrau- en Mönchjoch met hun uitgestrekte firnvelden. ☞ Van deze Sphynxstollen uit, wordt nu een toegang geboord naar het hoogste topje van de Sphynx, dat zich nog 123 meter hooger verheft. ☞ Door dit tunneltje worden dan de bouwmaterialen voor

het paviljoen naar boven gebracht. ☞ Aanvankelijk slechts groote hoeveelheden hout en lichtvensters, hoewel het paviljoen geheel uit breuksteen opgetrokken wordt. Omdat metselen bij de op deze hoogte heerschende lage temperaturen onmogelijk is, moet eerst een groote loods van hout getimmerd worden, waarbinnen de bouwsteigers opgericht worden. Met elektrische straalkachels, die gevoed worden met den uit witte steenkool der bergstroom opgewekte elektrische stroom, wordt deze loodsruimte op de vereischte temperatuur gebracht en gehouden, waarna met het opmetselen van het definitieve paviljoen aangevangen wordt. Prof. Dr. R. Gautier uit Genève is overtuigd dat hij hier meteorologische of weerkundige waarnemingen van verre strekking zal kunnen verrichten, maar met voldoening wijst hij op de reeds bereikte resultaten, in een provisorisch paviljoen op het bovenste Jungfrauoch. ☞ De foto geeft een beeld van dit met zware ijsblokken gepantserde gebouwtje, waarin uiteenlopende zelfregistreerende instrumenten dagelijks alle atmosferische gesteldheden aantekenen. ☞ Van de uitmonding der 250 m. lange Sphynxstollen af is dit paviljoen vrij gemakkelijk te bereiken, maar deze zomersche foto van een gebied, hoog boven de eeuwige-sneeuwgrans gelegen, kan u toch wel een indruk geven, wat het geregeld controleeren der instrumenten bij sneeuwstormen beteekent. ☞ Drie maal per dag worden de hier gedane weerkundige waarnemingen naar het Meteorologische Zentralanstalt te Zürich getelegrafeerd, waar ze in het Bulletin International verwerkt worden, dat ook speciaal voor het vliegverkeer van het grootste belang is. ☞ De ongekende hoogte van het bovenste Sphynxtopje wordt een ideale plaats voor weerkundige waarnemingen, want juist hier wordt het spel der nog slechts gedeeltelijk doorgronde weerkrachten op zijn uitbundigst gespeeld. ☞ Vooral aan waarnemingen op

zoo groot mogelijke hoogte heeft de weerkunde het meest behoefte. Met het Sântisstation ging Zwitserland reeds vóór en later volgden de waarnemingen uit vliegtuigen. Juist deze belangrijke, maar veel te korte vliegtuigwaarnemingen, brachten extra duidelijk naar voren, hoe onontbeerlijk een op vasten bodem gebouwd station is, waar ononderbroken, op zoo groot mogelijke hoogte, geregeld waargenomen kan worden.

Hier gaan nu de plannen in vervulling, in November 1920 opgeworpen door de internationale commissie voor weer-telegrafie, tijdens haar conferentie te Londen. Men was daar overtuigd van de onmisbaarheid van een weerstation in de Zwitserse alpen, dat opgenomen kon worden in het internationale weertelegrammenet. Daar de Berneralpen een duidelijk uitgesproken

weerscheiding vormen, zullen de waarnemingen, ook speciaal voor Zwitserland zelf, van het grootste belang zijn. Het gaat hier niet enkel, en zelfs niet in hoofdzaak om wetenschappelijke waarnemingen, omdat zooveel in het dagelijksche leven afhankelijk is van de weersomstandigheden. Een regelmatige vaste weerdienst komt zoowel aan den landbouw, als aan het geheele verkeerswezen ten goede. Alleenreeds het vreemdelingenverkeer, dat zoo nauw met het weer samenhangt, en waar bij Zwitserland zoo gebaat is, zal groot nut en voordeel van dit nieuwe station hebben. Vooral de touristen zullen bij het vaststellen van hun dagtochten rekening houden met de betrouwbare berichten van Jungfraujoch, wat nog sterker geldt voor de alpinisten. Van het allergrootste belang zijn betrouwbare weerberichten echter voor het vliegverkeer over de alpen, dat zich eerst dan ten volle kan ontwikkelen, omdat nu bij voorbaat een maximale veiligheid gewaarborgd is. Niet alleen zullen toekomstige bezoekers van Zwitserland bij den bouw van dit nieuwe meteorologische paviljoen gebaat zijn, maar

het zal tevens voorkómen dat het leven van moedige en overmoedige mannen, noodeloos in de waagschaal gesteld wordt.

R. P. VAN DER PANT JR.

VAN SCHRIFT EN SCHRIJFSTOF

II. SCHRIJFSTOF

Wij leven, wordt wel eens gezegd, in de papieren eeuw.

En terecht! Van ons ochtendblad tot ons avondblad leven we in een wereld van kranten en tramkaartjes, van belastingpapieren en postzegels, van sigarenbandrollen en bankof ander waardepapier — al dan niet scheurpapier. We beginnen ons leven met geboortacte en geboorteadvertenties en eindigen ons bestaan voor de wet en de wereld op soortgelijke wijze. Onze tijd zonder papier als schrijfstof — het is ondenkbaar. Stel u voor, dat onze Tweede Kamer-leden met scherven stemden, dat onze dichters hun geestesproducten op kleitafeltjes of stukken koehuid schreven of dat gelectuur in den vorm van papyrusrollen in den zak staakt! In den ouden tijd heeft men het er toch mee moeten doen en gelukkig voor ons, want aan het welhaast onvergankelijk schrijfmateriaal der oude volken is het voor een groot deel te danken, dat onze historici zoo veel van hun beschaving en dagelijksch leven te weten zijn gekomen. Zoo is het leven, het denken en doen

der oude Egyptenaren ons geopenbaard — naast de vele opschriften in tempels en graven — in de talloze bewaard gebleven papyri, waaronder hieronder nader. Zoo berust onze kennis van Assyrië — weder naast vele inscripties — voor het overgrote deel op de in 1849 door Layard gevonden bibliotheek van koning Assurbanipal (die omstreeks 650 vóór het begin onzer jaartelling leefde), een boekerij, die uit duizenden kleitafeltjes bestaat, welke de meest uiteenlopende onderwerpen betreffen. Ook in Griekenland werd later nog wel klei ge-

Foto Gabi

METEOROLOGISCH STATION OP HET JUNKFRAUJOCH

Foto Kupfenstein

MÖNCH EN SPHINX MET HOTEL BERGHAUS

OSTRAKON VAN THEMISTOCLES

(Nat. Museum te Athene)

Opschrift: Themistocles uit de wijk Phrearrioi

bruikt, al had men daar veel meer keuze van schrijfstof. Voor bepaalde doeleinden dienden daar steen en metaal. Op steen schreef men in die gevallen, waarin wij het ook nog doen, b.v. voor grafschriften; metalen, en wel looden plaatjes heeft men bijvoorbeeld vele gevonden te Dodona, waar een aan Zeus gewijd orakel was. Wie het orakel wilde raadplegen, schreef zijn vraag op zulk een plaatje. Te Rome werden de wetten en verdragen met vreemde volkeren op bronzen platen gegrift, in de tempels opgehangen; bij den brand onder Nero in 69 gingen er niet minder dan 3000 verloren.

IN IVOOR GESNEDEN DEKSEL VAN DIPTYCHON

(Museum te Brescia)

☒ Voor kortstondig gebruik werd in Hellas algemeen de ostrakon, de scherf gebruikt, waaronder men niet alleen scherven van potten uit onglazuurd aardewerk, maar ook stukken van een bepaalde soort kalksteen moet verstaan, waarop de aantekening gegrift of geschreven werd. Te Athene dienden de ostraka ook voor stembriefjes, zoo bijvoorbeeld bij het ostracisme, de verbanning door stemming met scherven. In de volksvergadering, waar hierover beslist werd, schreef ieder een naam op een scherf en wie aldus minstens 6000 stemmen op zich vereenigd zag, diende voor tien jaren het vaderland te verlaten. Het zou echter verkeerd zijn, zulk een verbanning als een straf of een schande te beschouwen, eerder was zij een eer, want uitsluitend invloedrijke personen, in wier wassend aanzien men een gevaar voor de democratische staatsinstellingen zag, werden aldus getroffen. Zoo bevindt zich in het museum te Athene nog een scherf waarin de naam gekrast is van den grooten Themistocles, die in 471 v. C. door het ostracisme verbannen werd. Iets dergelijks als te Athene bestond te Syracuse in den vorm van het petalisme, waar men den naam schreef op bladeren

(petala) van den olijfboom. In Voor-Indië zijn tot in de vorige eeuw palmbladeren een veel gebruikt materiaal gebleven, die samengevouwen of op elkaar gelegd werden. ☒ Men was in de oudheid ook wel gedwongen, zijn toevlucht te nemen tot goedkoop materiaal voor kortstondig gebruik, want het algemeen gebruikelijke papyrus — de stof, die de plaats vervulde van ons papier, dat er trouwens zijn naam van heeft — en het in lateren tijd ook veel gebruikte perkament, waren te duur, dan dat men er verkwistend mee kon zijn. ☒ Het papyrus, de oude

schrijfstof par excellence, van Egypte uit over de geheele antieke wereld verspreid, werd vervaardigd van een rietsoort, die vroeger alom aan de Nijloevers gekweekt werd, nu echter nog slechts in Nubië voorkomt. De driekantige, dikke bies werd in stukken gesneden en na verwijdering van de buitenhuid werden de daaronder volgende vezelagen één voor één zorgvuldig afgescheurd en gevlochten. Dit geheel werd met Nijlwater overgoten, waardoor de substantie zich inniger verbond, gelijkmd, geperst en door samenvoeging met andere werd de charta (waarvan ons: kaart) tot rollen van willekeurige lengte, soms van wel 30 of 40 meter lang, gemaakt, waarop in kolommen geschreven werd. Er waren verschillende kwaliteiten, al naargelang fijnheid van vezel, kleur, grootte enz. Groote kapitalen waren gestoken in de papyrus-industrie en misgewas had geweldige prijsstijging ten gevolge. Het papyrus leende zich uitstekend voor beschrijving met inkt en illustratie in kleuren en dank zij het droge egyptische klimaat zijn er tallooze papyri, waaronder ware kunstwerken, tot ons gekomen. De invoering van het papyrus in Griekenland stelde den Hellenen in staat hun litteratuur op gemakkelijker wijze te verveelvuldigen dan op de tot dusverre gebruikelijke geplette koehuiden en voortaan had iedere Griek, die zich respecteerde, zijn Homerus in een papyrusrol thuis liggen. Ook in het Romeinsche rijk was papyrus de algemeen gebruikelijke schrijfstof voor de litteratuur en bij de opgravingen te Herculanium en Pompeji zijn dan ook onbeschadigde rollen te voorschijn gekomen. Het handhaafde zich ook nog eenigen tijd, nadat in 640 n. C. Egypte door de Arabieren veroverd was, doch de uitvoer werd langzamerhand lastiger, waardoor men in Europa naar een andere schrijfstof moest uitzien, die men vond in het perkament. Het laatst bleef het in Italië in gebruik, na het einde der 8e eeuw echter nog slechts op de pauselijke kanselarij. Aan

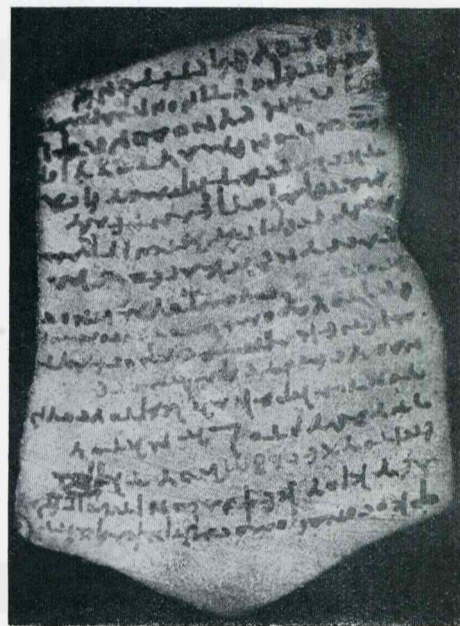

Foto Hackebell

GRIEKSCH OSTRAKON

(Collectie Prof. Lamer, Leipzig)

de papyrus-industrie werd de nekslag toegebracht, toen men in de 10e of 11e eeuw in Oost-Europa het veel goedkoopere en handiger in 't gebruik zijnde papier invoerde. Men beschreef het papyrus met een rieten pen of penseel; in Rome kende men hiertoe ook reeds metalen pennen, waarbij penhouder en pen één waren! Voor dagelijksch gebruik hadden de Romeinen de wastafeltjes, die gelijk de scherven, de ostraka, bestemd waren voor mededeelingen van meer voorbijgaanden aard, gelijk briefjes, rekeningen enz. Deze tabulae ceratae waren houten plankjes met opstaanden rand, die met was opgevuld werden. Men schreef er op met een stilus, — waarvan nog onze woorden stilet, steel en stijl afkomstig zijn — die aan den eenen kant puntig was, aan den anderen kant breed uitliep, om het geschrevene weder gemakkelijk te kunnen uitwischen. Er bestonden ook dubbele wastafeltjes, met de waszijden naar binnen en door een scharnietje verbonden, die gebruikt werden als notitieboekje of om den inhoud geheim te houden (waartoe ze kruisgewijze met een draad omwonden werden, die op de knoop verzegeld werd) dan wel voor schrifturen van duurzamer aard, bv. contracten. Die heetten diptychon of diploma, woorden, waarin ons „dubbel” zit; een driedubbele heette triptychon. Een gezant kreeg als geloofsbrief zulk een diploma mede en iemand, die van regeeringswege een pluimpje kreeg, ontving dat in dezen vorm, vandaar dan ook de beteekenis van getuigschrift, die later aan het woord diploma gehecht werd. Niettegenstaande de vergankelijkheid van het materiaal, zijn er toch nog antieke wastafeltjes gevonden, zoo b.v. in de goudmijnen van Zevenburgen, waarin de was, doordrenkt van minerale vochten, uitstekend bewaard was gebleven. Als aan

ten zij er daar kennis mede en brachten het westwaarts, naar Bagdad en Damascus, vandaar, dat het papier ook wel charta damascena genoemd werd. Van de Arabieren ging de kunst over op de Grieken te Byzantium, die haar weer verder, naar Italië overbrachten, terwijl tevens via het arabische rijk in Spanje het papier naar West-Europa gebracht is. Reeds vroeg waren hier papiermolens te Sativa, Valencia en Toledo, maar met de verdrijving der Arabieren ging deze industrie te niet. In Italië waren de eerste fabrieken te Ancona, Padua en Treviso en via Milaan en Venetië werd het italiaansche papier naar Duitschland vervoerd. Lompenpapier werd het eerst door een kloosterabt te Cluny in de 12e eeuw vermeld. De bereiding van papier uit lompen had tengevolge, dat men daar, waar de bevolking uitsluitend linnen kleederen droeg en niet kleederen, die ten deele uit vlas, ten deele uit katoen vervaardigd waren, het echte linnenpapier verkreeg, gelijk ook trouwens reeds eerder in Egypte gemaakt was, waar tallooze mummies voor de papierindustrie beroofd werden van het linnen, waarin ze gewikkeld waren. ☞ Langzamerhand verdrong allerwege het papier alle

andere schrijfstoffen, ook het perkament, zoowel voor dagelijks gebruik als voor handschriften. Zelfs oorkonden werden er op uitgegeven; de oudste dateert waarschijnlijk uit het midden der 12e eeuw. Voor het Deutsche Rijk verbood echter keizer Frederik II in 1231 het gebruik voor oorkonden, daar het papier hiervoor niet duurzaam genoeg was en nog langentijd daarna moesten Italiaansche notarissen bij hun

ambtsintrede de plechtige gelofte afleggen, dat zij voor hun oorkonden geen papier zouden gebruiken. Tegen het einde der Middeleeuwen, toen de schrijfkunst meer gemeengoed geworden was en de boekdrukkunst het lezen en schrijven uitermate in de hand werkte, had het papier een volledige overwinning op het perkament behaald, en geen wonder, want het was veel goedkoper en voor elken vorm geschikt. Reeds de wiegedrukken zijn op papier gedrukt en slechts voor boeken, die zeer aan slijtage onderhevig waren, gelijk bv. schoolboeken, werd nog wel perkament gebruikt. ☞ Talloos vele zijn de grondstoffen, die in den loop der tijden gediend hebben en nog dienen voor de bereiding van papier, zooals lompen, esparto of alfagras, jute, stroo, rietsoorten, mos, boombladeren en, tegenwoordig wel het belangrijkste: houtpulp en ook de wijze van fabricage heeft heel wat wijzigingen ondergaan, maar dit is een ander onderwerp, waarover wij het hier niet zullen hebben. LINTER

'N AARDBEI-PRAATJE

ALLES schon da gewesen" heeft de wijze Ben Akiba ons al geleerd! maar als hij had kunnen zien wat thans op de proefvelden van de Tuinbouw Vereeniging „De Eendracht" te Beverwijk, onder leiding van den heer N. Tervoort en op enkele akkers onder Egmond te aanschouwen valt, dan zou de geleerde rabbijn zijn

eerbiedwaardig hoofd hebben gebogen en erkend hebben: dat alles „ist noch niemals dagewesen!" ☞ 'n Veldje met aardbeien hebben de meeste menschen wel eens van nabij gezien en tevens hoe de mooie gave vruchten schuil gingen onder den weelderigen bladergroei, hoe dan hier en daar het helder rood van die mooie vruchten tusschen het groen opkleurde en twee of drie, soms wel eens vier vruchten aan de licht gebogen stengels bengelden. Als daar dan de zon op scheen, dan was het een lust en een verheugenis . . . dan kreeg men, evenals de levens- en natuurwellusteling Pallieter neiging om „den Heer te danken die dit al voor ons genot heeft geschapen" en ook, zooals deze genoegelijke smuller, het zoet te proeven van deze sappige vrucht! Bij hetgeen thans te zien was zou zelfs onze Vlaamsche vrind verbaasd hebben staan kijken! Wat met vakkundig teelen van aardbeien bereikt kan worden hebben wij nu pas goed gezien! Een ongekende weelde, de grond als bezaaid met groote, forsche vruchten, weinig blad, waarvoor de vruchten veel beter uitkomen, trossen van zes tot acht zware vruchten, die de stevige stengels tot op den witten zandgrond doen

buigen. 'n Opbrengst per plant als nooit te voren gezien en daarbij een afmeting van de vrucht die dikwijls fabelachtig is. Een wonderbaarlijk gezicht! Een raadsel voor den leek, die wel eens 'n gewoon veldje met aardbeien heeft gezien. Maar voor den bekwaamen kweker, die zijn kunde, zijn tijden moeite, zorgen en geld heeft besteed aan de voortbrenging van deze nieuwe soort, een voldoening omdat hij zijn arbeid be-

Foto C. J. Steenbergh

DE NIEUWE AARDBEI „MOULIN ROUGE" MET VEELVOUDIGE VRUCHT AAN DIKKEN STENGEL

loont ziet en de resultaten van zijn moeiteloos onderzoek U kan toonen! Als volgend jaar de tuinders met deze nieuwe soort, de naam is Moulin Rouge, zijn voorzien en hun zoo goed als „dood-gekweekte" oude soorten hebben opgeruimd, dan is er alle kans, dat de markt in Beverwijk weer haar oude plaats als de hoofdmart terugkrijgt. Vakkundigen zullen U gaarne verklaren dat de gronden hier nog altijd hooren tot de allerbeste van ons land voor het teelen van de aardbei. Niettegenstaande deze gesteldheid van den bodem ging de productie hier gaandeweg achteruit en zag Beverwijk zich overvleugeld. Al had men rekening gehouden met het onttrekken van grond voor andere doeleinden (bollencultuur!) dan was toch de verhouding tusschen kweekgelegenheid en opbrengst, bijomstandigheden meegerekend, belangrijk gedaald. Die achteruitgang, een bedreiging voor het district, kon alleen zijn ontstaan door fouten in het kweekmateriaal, dus in de planten, of door fouten bij het teelen door de tuinders begaan. Het herstellen van deze fouten lang op den weg van de voormannen, die, verbonden aan het veilingsbedrijf, in cijfers zagen wat er op het beste land gebeurde. De noodzakelijkheid van tijdig en krachtig ingrijpen zagen zij eerder dan de eenvoudige tuinder, die tijd noch gelegenheid had om den oorsprong van die fouten grondig te onderzoeken. Iedere plant heeft een levensduur wat productie betreft. Er moet dus steeds worden gezorgd voor bijplanten en tijdig opruimen van planten die door ouderdom

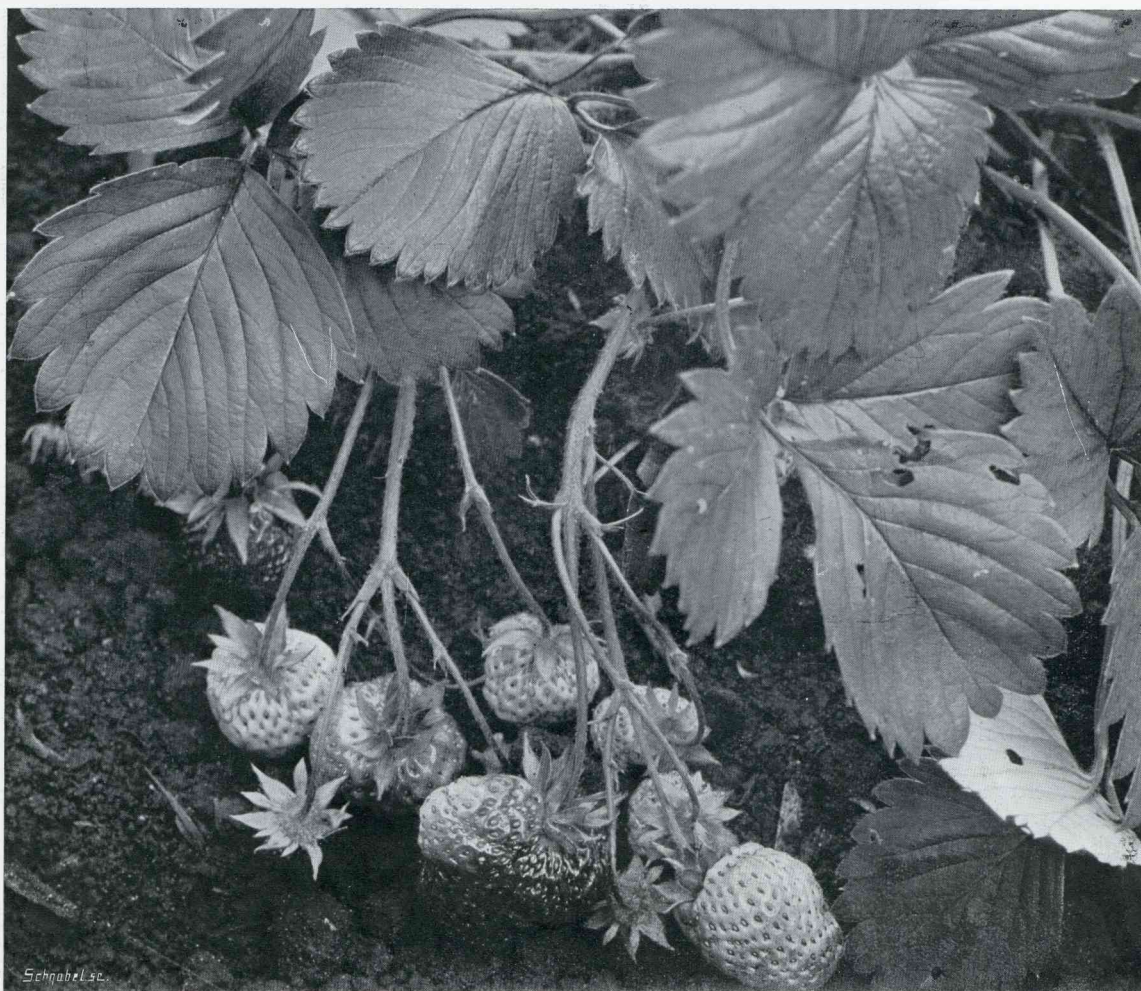
onder het maximale van de productie gekomen zijn. Het vermenigvuldigen van de aardbeiplanten geschiedt: door gewonnen zaad, door het scheuren van de moederplant of door het uitpooten van de jonge planten, die zich aan de ranken van de moederplant, de z.g. uitloopers, vormen. Men noemt dit teelen langs ongeslachtelijken weg. De geslachtelijke weg is: kruising door bestuiving. Dit ruime veld van onderzoekingen kunnen wij echter in „Buiten” niet behandelen, hiervoor zijn de vakbladen. De eerste twee methoden worden bij uitzondering toegepast. De derde methode: het pooten van jonge planten van de uitloopers wordt hier algemeen gevolgd. In deze methode schuilt echter een groot gevaar. Men teelt voort van bestaande planten, zonder nauwkeurig acht te geven op het aanwezig zijn van voldoende erfelijke eigenschappen. Men verzuimde rekening te houden met de individueele variatie! Ook bij ras-zuivere, krachtig ontwikkelde planten zijn natuurlijk zwaar en minder zwaar dragende. Geen twee planten zijn volkomen gelijk. Door de natuurlijke overbrenging van het stuifmeel, door insecten en door den wind, wordt het stuifmeel van de inferieure planten overgebracht op de superieure, waardoor op deze een ongunstige invloed wordt uitgeoefend. Men gaf zich hoegenaamd geen rekenschap van welke moederplanten men voortteelde, zoodat van de weinige vrucht dragende planten ook werd voortgeteeld. Hierdoor, en door de natuurlijke bestuiving, die niet te ondervangen is, wijzigden zich in den loop der jaren de erfelijke eigenschappen en ging dus soort en productie achteruit. Het selecteeren, oordeelkundig teelen, kan men van den eenvoudigen tuinder niet verlangen, hij kan wel hierover iets gelezen of gehoord hebben maar hij heeft er geen tijd voor om dit in de praktijk toe te passen. Voor dit selecteeren, een omslachtig werk! is de proeftuin aangewezen. Op het proefveld kweekt men bij uitstek gezonde krachtige planten, die in ruime mate hebben aangetoond de erfelijke eigenschappen te bezitten. Men verbeterde noch veranderde de soort, dit is slechts mogelijk langs geslachtelijken weg, men versterkte de soort door de selectie. Zodoende was men in staat een „verzwakt” soort — in tuindersterm dood-gekweekt — weer „op te halen”. Als echter de soort, door onoordeelkundig voortteelen, zonder selectie! te veel is verzwakt, dan is men genoodzaakt langs geslachtelijken weg op te kweken of proeven te nemen met materiaal dat reeds om de goede eigenschappen hoog aangeschreven staat. En dan kiest men in de praktijk het nemen van proeven met bestaand materiaal, omdat bij zelf-kweken soms jaren op de resultaten gewacht moet worden. Voor deze proeven nu is de proeftuin eveneens aangewezen. Bij deze proeven echter heeft men ook rekening te houden met de natuurkeuze. De natuur is nog altijd de beste leermeesteres! Wat niet past aan de plaatselijke gesteldheid bij natuurlijke teelt wordt onherroepelijk uitgeworpen. Moeder natuur, als een wijze moeder, stelt ons de wet, wij zien dit duidelijk in de proefvelden. Van 40 nieuwe soorten pasten zich slechts zeven aan de plaatselijke gesteldheid, bodem en klimaat, aan. ☒ Selectie van de natuur! De Heer Tervoort is begonnen met 16 nieuwe soorten, daarvan bleven er slechts twee over die waardig werden gekeurd om straks op de markten te verschijnen! Een daarvan, genoemd naar het land van oorsprong „Oberschlesien”, vertoonde bijzondere kwaliteiten, maar haar soortgenote, „Moulin Rouge” gedoopt, spande de kroon. Deze nieuwe soort bewees na het eerste jaar reeds erfelijke eigenschappen te bezitten die meer dan buitenge-

Foto C. J. Steenberg

(NOORD-HOLLANDSCHE) MOULIN ROUGE-GENEUGTEN

woon waren. Behalve een groote vruchtvorming heeft de Moulin Rouge een zeer bijzondere eigenschap: bij deze soort is de ontwikkeling van de vrucht en van het blad niet, zooals bij alle andere soorten, gelijktijdig. De Moulin Rouge geeft haar volle kracht alleréerst aan de vruchten en nadat deze volgroeid zijn, ontwikkelt zich pas het blad, waardoor een zeer groote en zware vrucht wordt verkregen, grooter dan bij welke andere soort ook. Grootte, gewicht, is voor de teelt, waar altijd tegen K.G.-prijs wordt verhandeld,

EEN VROEGER BEKENDE AARDBEI: LAXTON'S NOBLE

van overwegend belang. De aardbei wordt afgeleverd in een speciaal soort mandje, „slof” genaamd. Gevuld moet de slof precies 3 K.G. wegen. Hoe zwaarder, grooter vrucht, des te minder stuks in de slof. Dus minder werk en minder pluk-tijd en plukloon per slof. Door het grootere produkt dus besparing van arbeidskracht, resp. loon. De kwantiteit is bij de Moulin Rouge niet opgeofferd aan de kwaliteit. De vrucht is sappig en geurig, het vruchtvleesch stevig en vast. Goede erfelijke eigenschappen dus aan alle kanten! En deze nieuwe soort nu hebben wij gezien, en geleerd wat men met geduld, tijd, kosten en moeite, maar bovenal met liefde voor het vak, bereiken kan. Als wij het geurig produkt op onze tafels zien verschijnen denken wij er geen oogenblik aan wat er wel aan vast zit om ons een vrucht te leveren, die een lust is voor onze oogen en ook een steeling voor onzen gecultiveerden smaak. De heer Tervoort is met proeven nemen begonnen in 1926. Vijf jaren nauwkeurig toezicht en voortdurende zorg. Iedere plant moet worden „bestudeerd” om groei, bloemzetting, vruchtvorming, ontwikkeling, blad-formatie, vorming van uitloopers na te gaan! Draagkracht, levensduur, zaadvorming, gehalte van het vruchtvleesch, gegevens voor consumptie en voor conserveren, alle hoogst belangrijke vraagstukken voor

den vakman die gecontroleerd moeten worden. Volgende en juiste gegevens krijgt men niet met één jaar. Eerst moet men afwachten hoe de plant overwintert, wat de jonge planten doen, dat ziet men dus pas het tweede jaar. En dan is het nog de vraag wat de plant het derde en het vierde jaar doet, of het aanpassingsvermogen blijvend is. Dit alles is werkelijk voor den kweker van

het allergrootste belang, want het invoeren van een nieuwe, werkelijk superieure soort kan de weegschaal doen omslaan en de Beverwijksche markt weer de plaats doen innemen die zij jaren met eere wist te handhaven! Van welk belang de aardbeiteelt is, komen wij te weten door de omzetcijfers. Cijfers die ons doen duizelen en waarvan wij leeken geen flauw begrip hebben! Het gaat hier om ettelijke millioenen K.G. Zooals in ieder goed georganiseerd bedrijf, heeft men hier ook de noodige tabellen en statistieken, die een zeer duidelijk overzicht geven. Eerst als men die cijfers voor oogen heeft, kan men zich een denkbeeld vormen van wat de aardbei-teelt voor ons land beteekent en hoe uiterst nuttig het is, dat er mannen als de Heer Tervoort zijn, die zich beijveren om den tuinders voor te gaan en hen in de juiste richting te leiden. „Buiten” eigent zich niet om al die zuiver zaakkundige gegevens uitvoerig te behandelen, maar enkele cijfers, die boekdeelen spreken, willen wij toch noemen. In 1930 was de totale omzet aan de Nederlandsche veilingen 13.000.000 K.G. Hiervan werd voor binnenlandsch gebruik geleverd 4.300.000, voor export 8.700.000 K.G. Voor de conserven-fabrieken werd geleverd rond 6.000.000 K.G. Verzonden in vaten met schoon water gevuld. Dat was 't vorige jaar 45.000 vaten! Beverwijk veilde 3.200.000 K.G., circa $\frac{1}{4}$ van de totale productie! Men moet zich even indenken wat dergelijke cijfers aan werk beteekenen! In de drukke dagen loopen er speciale aardbei-treinen. Een wagon kan ongeveer 1600 sloffen bergen, dat is dus circa

4800 K.G. Vorig jaar gingen er 1.700.000 K.G. versch het land uit; 350 wagons in 'n paar weken tijd! Concurrentie is er natuurlijk ook, zelfs Rusland is op de markt verschenen. Al zijn die statistieken tamelijk droog voor buitenstaanders, zij geven ons toch ook 'n eigenaardigen kijk op de dingen. Zoo verwachtten de Hooge Heeren in het vak dit seizoen geen hoge prijzen, omdat de boter en de kaas laag staan. Welk verband er is tusschen boter kaas en aardbeien zal den lezer niet duidelijk zijn. Dat was het mij evenmin! Maar die droge statistiek vertelde mij, dat de jam niet hoog kan staan als de boter en kaas laag staan. En als de jam laag blijft dan moet de aardbei mee! Engeland gebruikte vorige jaar voor de jam-fabricatie maar even 6.000.000 K.G. Bij het vaststellen van de aardbei-prijs spreekt dus de jam 'n woordje mee. Wij zitten deze dagen ¹⁾ in de volle campagne. Alle hens aan dek! Om vijf uur 's morgens tusschen de aardbei-bedden. Honderden en honderden sloffen staan klaar bij de damhekken. Wachten op de vrachtauto's voor Castricum of Heilo; de meeste gaan door naar de groote veilingen te Beverwijk; daar staan de wagons nu in 'n onafzienbare rij te wachten totdat zij aan de beurt zijn. N Als nu straks het gewone schaalteje aardbeien op Uw disch prijkt, dan hoop ik, dat gij,

geduldige lezer van mijn praatje, de sappige vrucht met een meer welgevallig oog zult bekijken dan ge anders doet. Ge weet nu wat dit kleine vruchtje voor ons land beteekent. Ge weet, dat er millioenen en nog eens millioenen kilo's in enkele weken door de rappe handen van onze ijverige tuinders gaan en dat men 's morgens al vroeg druk aan het werk is om tijdig Uw disch te kunnen

Foto C. J. Steenberg

DE VEEL-OMSTREDEN SCHEPPING VAN VAN CAMPEN OP DEN DAM

voorzien, maar ge weet ook, dat kundige kwekers en voor-mannen, die hun vak liefhebben en hoog houden, ijverig zorgen, dat wij van dit bij uitstek geurig produkt van onzen bodem kunnen blijven genieten.

WILLEM STUMPF

¹⁾ eerste helft van Juli.

Die Augsien kommen! In de eerste dagen van de maand Augustus doet zich aan sommige rivieren, o.a. aan Neckar en Elbe, het verschijnsel voor, dat tegen het vallen van den avond zwermen gevleugelde diertjes als sneeuwvlokjes neerstrijken, welke dadelijk na de ontpopping een paar eitjes leggen en dan sterven. Zij worden dan ook met den wetenschappelijke naam „Ephemeriden”, d.w.z. ééndagswezens, aangeduid. Hoewel zij ook wel „ééndagsvliegen” genoemd worden, zijn het geen vliegen en evenmin vlindertjes. Wij hebben hier n.l. te doen met het netvleugelig insect de Haft. Dit oeveraas, dat ook in ons waterland niet ontbreekt, wordt in Duitschland ook wel „Theissblüthe” genoemd, omdat het boven de rivier de Theiss gewoonlijk in massa zwermt. De naam „Augsten” is ontleend aan het verschijnen dezer insecten in de maand Augustus. Hier en daar ontsteekt men in den vliegtijd der Haften groote vuren, waar de diertjes in dichte drommen op af komen. Zij zengen dan de vleugeltjes, vallen neer en worden, na bijeen geveegd te zijn, gedroogd om als surrogaat voor mieren-eieren als vogelvoer in den handel te worden gebracht. Daar dit een aardig winstje oplevert, wordt door menigeen met blijdschap vernomen, dat „die Augsten kommen”. F. W. DRIJVER